

УДК 342.9

Олег Мандзюк,*канд. юрид. наук,
Голова Інституту стратегічних ініціатив
Глобальної організації союзницького лідерства*

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена поняттю діяльності в цілому, а також аналітичній діяльності зокрема. Автором надано визначення поняття діяльності, визначено групи цілей та відповідно до них основні завдання аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин. Запропоновано авторське бачення причин такого бурхливого розвитку аналітичної діяльності. Виокремлено методологічні, наукові, інноваційні, політичні, соціокультурні й освітньо-виховні, ментальні, економічні, регуляторні, а також прагматичні групи цілей аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин. Сформульовано характеристики цілей аналітичної діяльності. Робиться висновок, що цілі і завдання аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин характеризуються своєю багатогранністю, ієрархічністю, суб'єктною й об'єктною базоплановістю. Всебічне їх усвідомлення відкриває широкі можливості для успішного здійснення управлінської діяльності в цій галузі, а також виявлення тих аспектів, що потребують правового регулювання.

Ключові слова: інформація, аналітика, аналітична діяльність, інформаційні відносини, цілі і завдання аналітичної діяльності, інформаційно-комунікативний простір, правове регулювання, фактори ускладнення інформаційно-комунікативного простору.

Загальна постановка проблеми. Поняття «діяльність» перебуває у полі зору філософів, психологів, соціологів, правознавців, проте, незважаючи на специфіку предмета, усі науковці сходяться на думці, що одним із головних критеріїв діяльності виступають її цілі. Тому виникає необхідність розглянути діяльність у цілому та проаналізувати цілі й завдання аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин. Це є важливим із низки причин. По-перше, виявляється соціальна значущість аналітичної діяльності у зазначеній сфері, яка по факту є недооціненою ані суспільством, ані керівниками держави. По-друге, узагальнюються й конкретизуються напрями роботи. По-третє, виявляються ті резерви, які ще не повною мірою використовуються на практиці.

Аналіз публікацій. Окремі аспекти аналітичної діяльності стали об'єктом наукового дослідження таких вчених, як С. Алексєєв, Ф. Брецько, В. Копейчиков, В. Горшенев, О. Зайчук, С. Лисенков, М. Марченко, Н. Оніщенко, П. Рабінович, О. Скакун та ін.

На рівні інформаційно-правових відносин окремі аспекти проблеми методологічних засад дослідження аналітичної діяльності у сфері інформаційного права відображені у працях В. Баскакова, В. Варенка, М. Дімчогло, В. Залізняка, Є. Збінського, В. Кір'ян, Б. Кормича, П. Матвієнко, А. Новицького, О. Кохановської, В. Ліпкана, О. Логінова, О. Мандзюка, А. Марущака, В. Політило, Л. Рудник, О. Стоєцького, Я. Собківа, І. Сопілко, К. Татарникової, В. Цимбалюка, К. Череповського, О. Шепети та ін.

Однак комплексного дослідження цілей та завдань аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин дотепер у вітчизняній науці здійснено не було.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще в античній Греції філософ Аристотель

відзначав, що, спостерігаючи за людиною, щодо неї можна робити висновки виключно з огляду на її вчинки, оскільки інакше неможливо зрозуміти, чим вона керувалась у своєму виборі. Аристотель вбачав у розумній діяльності призначення людини, вважав, що у ній полягає відмінність людини від усякої іншої живої істоти. Але поняття діяльності як принципу філософського пояснення людського способу буття найґрунтовніше з'ясовано в німецькій класичній філософії. Іммануїл Кант, потім Йоганн Фіхте роз'яснюють зміст людської діяльності як способу соціального буття і як основу культури. Глибоко і ґрунтовно концепцію діяльності людини як основи предметного світу культури розробив Георг Гегель. Пізніше її прагнули усвідомити чимало філософів. Саме в діяльності людини – джерела вчення Карла Маркса про практику, Сьорена К'єркегора про філософське явище волі, Ернста Кассієра про символічно-знаковий структуру, Едмунда Гуссерля про життєвий світ, Макса Вебера і Толкотта Парсонса про соціальну дію тощо. І хоч кожен із філософів досліджує різні сторони людської діяльності, всі сходяться на тому, що діяльність – засіб, умова, рушійна сила і джерело формування соціальності.

Справді, думка філософів абсолютно об'єктивна в тому, що людська діяльність спрямована на створення нових умов існування людини та суспільства, перетворення навколишнього природного та соціального середовища (включаючи її саму) відповідно до власних потреб. На відміну від природної дійсності, специфіка соціальної дійсності полягає в тому, що є суб'єкт, об'єктивна реальність, способом буття якої є людська діяльність.

Таким чином, поняття „діяльність” поширене у соціальній філософії, використовується переважно як загальнонаукова категорія. І якщо

Йдеться про неживу природу поняття – воно має образне значення, натомість у науці про живу природу воно визначається як категорія, поняття про дію, творення. Власне, слово діяльність – не загальнонаукова, а соціально-філософська категорія. У такому значенні „діяльність” є поняттям, що визначає будь-який прояв соціальної активності. На відміну від пристосовування біологічної системи діяльність соціальної системи стає пристосовницько-пристосовуючою активністю, виражає універсальність людини як соціальної істоти і становить єдність матеріального й ідеального, об’єктивного і суб’єктивного. Людська діяльність відтворює матеріальні умови суспільного життя, перетворює зовнішню природу в іншу природу – неорганічне тіло суспільної людини. Інша природа – особливо техніка, мова (членороздільне мовлення) – не що інше, як культура, яка виступає засобом спілкування, соціального наслідування, передавання від покоління до покоління усвідомленого, узагальненого досвіду – атрибуту соціальної системи.

Якщо ж ми ведемо мову про аналітичну діяльність, то вчені під нею розуміють сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень [1, с. 242].

І з огляду на тенденції розвитку світової інформаційної спільноти [2, с. 96], можна стверджувати про стрімке збільшення ролі аналітичної діяльності у суспільному житті. Аналітики все більше і більше впливають на розвиток людства, а також на всі сфери його життя. Більшість розвинутих держав створюють аналітичні служби в органах державної влади, бізнес-структурах, політичних партіях тощо.

Серед причин такого бурхливого розвитку аналітичної діяльності виділимо:

- систематичне об’єктивне зростання динамічності суспільних, економічних, політичних процесів у світовому масштабі з їх структуруванням, динамічним розвитком, але з непередбачливою поведінкою. Зрозуміло, що є необхідність дати оцінку цим процесам, що весь час змінюються;

- у соціальному управлінні сучасна людина зіткнулася з проблемами, які потребують

осмисленого вирішення. Ускладнення соціальних систем (а це – об’єктивний процес) веде до зростання їх нестабільності, кризових явищ. Намагання уникнути втрат примушує управлінців шукати оптимальні рішення з мінімальними ризиками. Для цього й необхідний всебічний аналіз ситуації з наступними висновками, що дасть змогу досягти бажаного результату;

- напружена динаміка зростання соціальних процесів породжує величезні неконтрольовані, суперечливі потоки інформації, які потребують відповідного дослідження, аналізу, контролю, що без ефективних сучасних аналітичних технологій неможливо зробити [5, с. 201];

- зростання конкуренції, а іноді й конфронтації між державами за володіння зонами впливу, економічними важелями, природними ресурсами тощо. Аналітична діяльність дозволяє приймати такі управлінські рішення, які забезпечують від конфліктів, контролюють та прогнозують кризові явища. У сучасних умовах аналітична діяльність стає потребою суспільства, одним із найважливіших і найвпливовіших факторів стабільності і життєдіяльності будь-якої держави [3, с. 163].

Одразу підкреслимо, що цілі і завдання аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин детермінуються суспільним характером і соціальним значенням аналітичної діяльності. Тому варто розглядати це питання у двох парадигмах – суспільній і управлінсько-організаційній. Обидві екстраполюються на питання правового регулювання аналітичної діяльності.

Розмежування парадигм, на наш погляд, необхідно для підтвердження гіпотези щодо ієрархії цілей у досліджуваній сфері.

З метою унаочнення цілей і завдань аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин представимо бачення класифікації у формі таблиці 1.

Представлене у таблиці розмаїття цілей і завдань доводить широту охоплення й соціальну значущість аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин.

Окрім суспільної, нами пропонується виокремлювати управлінсько-організаційну парадигму, яка походить від першої і становить другу частину ієрархічної структури дерева цілей (табл. 2).

Таблиця 1

Цілі і завдання аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин (суспільна парадигма)

Група цілей	Основні завдання
Методологічні	- глибинне пізнання сутності подій у сфері інформаційних відносин; вироблення загальних концептів місця інформації та аналітики у світоустрої; прогнозування інваріантних шляхів подальшого розвитку інформаційних відносин у всіх сферах життя держави.
Наукові	- підстави для поширення і поглиблення системи знань про природу (в тому числі й правову) інформаційної діяльності; - формування алгоритмів розумово-творчої діяльності; - розробка нових наукових прийомів і методів роботи з інформацією, насамперед методів інтерпретації.
Інноваційні	- виявлення сфер, об’єктів, напрямів, що мають потенціал для запровадження принципово нових підходів, методів, ресурсів; - діагностика інформаційно-комунікативних бар’єрів [6; 7], що перешкоджають втіленню інновацій у практику діяльності.

Закінчення таблиці 1

Група цілей	Основні завдання
Політичні	- інформаційне забезпечення усіх етапів діяльності в галузі державно-правового управління; формування ідей і поглядів, що у подальшому можуть становити сутність зовнішньої і внутрішньої політики, регулювати міжнародні відносини, забезпечувати національну та інформаційну безпеку; - виявлення загроз, небезпек, можливих суспільних конфліктів, підготовка рекомендацій щодо їх уникнення; - сприяння появі інформаційного режиму громадянського суспільства.
Соціокультурні й освітньо-виховні	- прямиий чи опосередкований вплив на перетворення суспільства в цілому і його окремих прошарків зокрема; - популяризація ідей аналітики у молодіжному середовищі; - безпосередня участь аналітиків у формуванні інформаційної культури.
Ментальні	- сприяння позитивним змінам у розумінні сутності й причин появи інформації, насамперед в управлінців, розпізнаванні інформаційно-комунікативних сценаріїв, маніпуляцій та характеру інтелектуальних технологій; - демонстрація ролі розумово-творчої праці, ролі у суспільному прогресі експерта-аналітика.
Економічні	- вироблення інформаційного продукту, що має споживчу цінність і може приносити прибутки державі або окремим інституціям в її межах.
Регуляторні	- визначення в масштабах держави сфер і явищ, аспектів діяльності і відносин, що потребують врегулювання з позицій права або нормотворчості.
Прагматичні	- здійснення досліджень, що у подальшому можуть задовольняти інформаційно-практичні потреби окремих верств суспільства на рівні послуг і консультування; - безпосередня реалізація роз'яснювальних і консалтингових функцій.

Таблиця 2

Цілі і завдання аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин (управлінсько-організаційна парадигма)

Група цілей	Основні завдання
Функціональні	- пошук, відбір, перевірка, аналітико-синтетична обробка інформації, її згортання/розгортання, реконструкція дискурсу, якісно-змістове перетворення, структурне й системне впорядкування; - прирощення наявної системи знань про сутність, особливості та зміст інформації; створення інформаційних продуктів, у тому числі у формі аналітичних документів; - конвертування вербальних форм подачі інформації у візуальну шляхом створення схем, діаграм, графіків тощо; підтримка й постійне оновлення інформаційних ресурсів; своєчасне і релевантне задоволення інформаційних запитів замовника.
Діагностичні	- аналіз поточної ситуації у сфері інформаційних відносин; проведення порівняльного аналізу з позицій компаративістики, синхронного і діахронного підходів; - виявлення причин появи небажаних проявів унаслідок недосконалості планування, супроводження, здійснення контролю в управлінській діяльності тощо
Констатувальні	- огляд стану дослідження питання чи проблеми, відповідності наявних інформаційних ресурсів потребам і запитам діяльності.
Прогнозні	- надання альтернативних алгоритмічних моделей прогнозу можливого розвитку подій при ухваленні того чи іншого управлінського рішення.
Комунікативні	- оптимізація управлінського процесу на підставі удосконалення каналів і засобів передачі інформації, вибору прийнятних у конкретних умовах і обставинах форм репрезентації управлінського рішення.
Імперативні	- підготовка проектів рішень, нормативів, експертних висновків, що містять положення, обов'язкові для виконання.

Інтегративний сегмент перетинання суспільної та управлінсько-організаційної парадигм цілей і завдань аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин представлений групою бінарно-опозиційних характеристик цілей, а саме:

- тактичні – стратегічні;
- глобальні (регіональні) – локальні;
- проміжні – кінцеві;

- мінімальні – максимальні;
- індивідуальні – групові;
- конкретні – комплексні;
- конструктивні – деструктивні.

Висновки.

Узагальнюючи описане, можна констатувати, що цілі і завдання аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин характеризу-

ються своєю багатогранністю, ієрархічністю, суб'єктною й об'єктною багатоплановістю. Всебічне їх усвідомлення відкриває широкі можливості для успішного здійснення управлінської діяльності в цій галузі, а також виявлення тих аспектів, що потребують свого правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ : учебное пособие / Ю. П. Сурмин – К.: МАУП, 2003. – 368 с.
2. Ліпкан В. А. Інкорпорація інформаційного законодавства України : монографія / В. А. Ліпкан, К. П. Череповський / за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К.: ФОРП О. С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
3. Ліпкан В. А. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : монографія /

В. А. Ліпкан, І. М. Сопілко, В. О. Кір'ян / за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К.: ФОРП О. С. Ліпкан, 2015. – 664 с.

4. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України : монографія / В. А. Ліпкан, В. А. Залізняк / за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К.: ФОРП О. С. Ліпкан, 2012. – 304 с.

5. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навчальний посібник / В. М. Варенко. – К.: Університет „Україна”, 2014. – 417 с.

6. Худорожков І. В. К вопросу о формировании информационно-коммуникативного пространства / И. В. Худорожков // Гуманитарные исследования. – 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://human.snauka.ru/2012/03/760>

7. Глухарев Д. С. Информационно-коммуникативное пространство в теориях информационного общества / С. Д. Глухарев // Вестник Южно-Уральского государственного университета. – 2013. – Т.13. – № 2. – С. 133-135. – (Серия: социально-гуманитарные науки).

Статья посвящена понятию деятельности в целом, а также аналитической деятельности в частности. Автором дано определение понятия деятельности, определены группы целей и в соответствии с ними основные задачи аналитической деятельности в сфере информационных отношений. Предложено авторское видение причин такого бурного развития аналитической деятельности. Выделены методологические, научные, инновационные, политические, социокультурные и образовательно-воспитательные, ментальные, экономические, регуляторные, а также прагматические группы целей аналитической деятельности в сфере информационных отношений. Сформулированы характеристики целей аналитической деятельности. Делается вывод, что цели и задачи аналитической деятельности в сфере информационных отношений характеризуются своей многогранностью, иерархичностью, субъективной и объективной многоплановостью. Всестороннее их осознание открывает широкие возможности для успешного осуществления управленческой деятельности в этой области, а также выявления аспектов, требующих правового регулирования.

Ключевые слова: информация, аналитика, аналитическая деятельность, информационные отношения, цели и задачи аналитической деятельности, информационно-коммуникативное пространство, правовое регулирование, факторы осложнения информационно-коммуникативного пространства.

The article is devoted to the concept of activity in general, as well as analytical activity in particular. The author gives the definition of the concept of activity, defines the groups of goals and, in accordance with them, the main tasks of analytical activity in the field of information relations. The author's vision of the reasons for such a rapid development of analytical activity was proposed. Methodological, scientific, innovative, political, sociocultural and educational-educational, mental, economic, regulatory, and pragmatic groups of analytical goals in the field of information relations are singled out. The characteristics of the goals of analytical activity are formulated. It is concluded that the goals and objectives of analytical activities in the field of information relations are characterized by their multifacetedness, hierarchy, subjective and objectively multi-dimensionality. Comprehensively understanding of it opens wide opportunities for successful implementation of management activities in this area, as well as identification of those aspects that require their legal regulation.

Key words: information, analytics, analytical activity, information relations, goals and tasks of analytical activity, information and communication space, legal regulation, factors of the information and communication space complication.